

UYGULANABİLİR KALKINMA POLİTİKALARININ KODLARI

PROF. DR. MEHMET KARAGÜL'ÜN DÜNYA EKONOMİSİ KİTABINDAN,
PROF. DR. MAHMUT MASCA TARAFINDAN DERLENMİŞTİR

HER ALANDA ÖNCE ÜRETİM

- Tüketimin içgüdüsel bir olay olması ve herhangi bir bilgi birikimi, beceri ve yetenek gerektirmemesi, bütün insanların sürekli daha fazlasını tüketme yönünde istekli davranmalarına neden olmaktadır.
- Bütün bunlara rağmen, ekonomide talep daralmasının ortaya çıkmasını, hükümetlerin hatalı politikalarının sebep olduğu gelir dağılımı adaletsizliğine bağlamak mümkündür.
- Çünkü burada *üretimle ortaya çıkan gelirin; ya toplum kesimleri arasında adil paylaşılmaması, ya hükümetlerin bütçe fazlası vermesi veya ülke içinde pazara çıkan malların ithal malı olması gibi faktörlerin talep yetersizliğinin temel nedenleri arasında yer aldığını söyleyebiliriz.*

- Üretim ise içgüdüsel bir olay olmayıp, tamamen insani kalitenin gelişiminin bir yansımasıdır. Bu nedenle milletler, tarihi süreç içerisinde hep üretebildikleri ölçüde varlıklarını devam ettirebilmişlerdir. Dolayısıyla milletler için ıçgüdülerin bir sonucu olan tüketimin ne kadar olduğu değil; bilgi, beceri ve sosyal ilişkilere bağlı gerçekleştirilebilen üretimin ne boyutta yapılabildiği önem arz etmektedir.
- Bu nedenle mikro ölçekte bireyler, makro ölçekte ise ülkeler, bütün iktisadi planlamalarını öncelikle üretim merkezli bir yapıya kavuşturmak zorundadırlar. Bu bağlamda toplumların, tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde ülkenin imkânlarını dikkate alarak akılcı bir yapılanmaya gitmeleri gerektiğini söyleyebiliriz.

İNSAN ÖNCELİKLİ YATIRIM

- İnsana yatırım güvelik, eğitim, sağlık, adalet ve *değerleri ile değer görebilme* konularını içermektedir.
- İnsan hayatı için devletin verebileceği hizmetlerin en önemlisi kuşkusuz can ve mal güvenliğinin sağlanmasıdır.
- Hem insan olabilmenin hem de üretim yapabilmenin temel gereksinimlerinden olan eğitim, konunun bir başka boyutunu teşkil etmektedir.

- İnsana yatırımın bir başka vazgeçilmezi sağlık hizmetleridir. Özellikle sağlık hizmetlerinin maliyetinin, yüksek gelirli kişilerin dahi karşılamakta zorlanacakları bir düzeyde olması, ilgili hizmetlerin de kamu tarafından yapılmasını gerektirmektedir.
- İnsana yatırımın çok daha önemli başka bir boyutu, adalet sisteminin adaletinden bireylerin şüphe etmemesi halidir.
- Ülkelerin insana yatırım yapmaları gereken diğer bir konu ise bireylerin *değerleri ile toplumda değer görebilmeleridir*. Bundan kasıt, insanların maddi ihtiyaçları ve özellikleri yanında, manevi yönlerinin ve özelliklerinin de toplum ve sistem tarafından takdir edilmese dahi en azından eleştiri konusu yapılmaması gerekliliğidir.

YERLİ KAYNAK KULLANIMI

- Ülkelerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan üretimin ilk ayağını insan oluştururken, ikinci ayağını da doğal kaynaklar teşkil etmektedir.
- Bu bağlamda ülkeler kalkınma programlarında öncelikle kendi öz kaynaklarını dikkate alarak bir üretim planlaması yapması gerekmektedir.
- Çünkü sürekliliği olan istikrarlı bir kalkınma, ancak kendi öz kaynaklarıyla sağlanabilen güvenli bir doğal kaynak temini ile mümkündür.

BORÇLANMADAN KAÇINMA

- Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmaları için gerekli olan bir başka husus, genel kabulün aksine ne pahasına olursa olsun borçlanmadan kaçınmak olmalıdır.
- Borçlanmadan kaçınmanın birçok nedeni var.
- Bunlardan ilki, bugüne kadar borçlanmayla sağladığı kaynakla iktisadi kalkınmasını sağlayabilmiş hiçbir gelişmiş ülke örneği bulunmamasıdır. İkincisi, borçlanmanın iktisadi maliyeti her zaman getirisinden çok daha büyük olmasıdır.
- Bu nedenle borçlanarak kısa vadeli sorunlarını öteleyen ülkeler, orta ve uzun vadede sadece borçlanmanın getirdiği borç krizleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu da gösteriyor ki az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde borçlanma sorun çözmekten öte kriz üretme özelliğine sahiptir.

DAHA ETKİN BİR KAMU

- Nasıl ki ekonomi her alanda bir denge arıyor ise aynı arayış kamu ile iktisadi hayat arasındaki ilişkide de geçerli olmak zorundadır.
- Çünkü bütün iktisadi faaliyetleri kamuya bırakma anlayışı her ne ölçüde uygulanabilirlikten uzak ise aynı şekilde kamuyu her türlü iktisadi faaliyetin dışına itme düşüncesi de o ölçüde tartışmaya açık bir konudur.
- Çünkü *ilkinde insanlar kamu gücü karşısında ikincisinde ise sermaye gücü karşısında çaresiz kalmaktadırlar. Dolayısıyla her ikisinin bir birini dengelediği bir sistem çok daha makul görülebilir.*

TOPLUMSAL DEĞER YARGILARININ YENİDEN TANZİMİ

- Üretim ve tüketim sorunu yaşayan özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, para ve maliye politikalarından evvel toplumsal algıları yeniden düzenlemeleri gerekmektedir.
- *Tüketim Yerine Üretim*
- Bireylerin davranışlarında; temel ihtiyaçlarını karşılama güdüsüyle birlikte, toplum tarafından beğenilme, dikkate alınma ve takdir edilme güdülerinin de etkili olduğunu kabul etmek zorundayız.
- Bu itibarla toplumsal değer yargılarının; kaliteli, pahalı ve markalı tüketim yapan insanları önemsemeden ziyade; düşünen, planlayan ve üreten bireyleri beğenme ve takdir etme yönünde değişmesi, lüks tüketimin belli ölçüde daralmasına ve üretimin de arttırılmasına büyük katkı sağlayabileceği bilinmelidir.

İKTİSADİ BAŞARI ÖLÇÜTLERİNİN YENİDEN YORUMU

- Son yıllarda ülkelere, liberal politikalarla birlikte borçlanmaya süreklilik kazandırma özelliği olan ve nitelikten ziyade niceliği ön plana çıkaran tartışmalı bir dizi iktisadi başarı ölçütlerinin sunulduğunu görmekteyiz.
- Bunlardan ilki, *borçlanmanın sürdürülebilirliği*dir.
- Bu ölçüte göre milli ekonomiler için borçtan kurtulmak, borçsuz yaşamak hatta borç verebilecek konuma gelmek gibi hiçbir hedef, söz konusu bile edilmemektedir.
- Çünkü ilgili ülkeler için borçlanma zaruri bir hal olduğundan hareketle(!) borçların sürdürülebilirliği yeterli bir başarı ölçütü olarak sunulmaktadır.

- Diğer bir tartışmalı ölçüt ise *borçlanma kredibilitesi* notunun pozitif ve yükseliş eğiliminde olmasıdır.
- Birçokları borç veren finans kurumları ile ortaklığı olan uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının açıkladığı ülke notları; ilgili ülkelerde müspet ve menfi çok büyük etkilere neden olabilmektedir.
- Yükseliş eğiliminde olan pozitif bir not hükümetler için iktisadi başarı adına yeterli görülebilirken, olumsuz notlar ekonomik krizlere varan çöküşlere yol açabilmektedir.

- Hükümetler adına son yıllarda iktisadi başarı ölçütü olarak ortaya atılan bir başka yapay ölçüt ise *faiz dışı fazla* kavramıdır.
- Bu kavram gereğince hükümetlerin önüne iktisadi başarı olarak, bütçenin toplamda denkliği gibi bir hedef yerine, faiz giderlerinin yer almadığı harcama kalemleri ile gelirlerin denkleştirmesi hedefi konmaktadır.
- Bu sistem, ülkelerin mevcut borçlarını sürdürebilmesinin ara hedefi olarak, IMF tarafından gelişmekte olan ülkelere benimsetilmeye çalışılmaktadır.
- Öte yandan bu kavram gereğince “bütçenin yüzde beş faiz dışı fazla verdiği” yönündeki bir ifadenin, toplumu hükümetin bütçeyi fazla verecek düzeyde iyileştirdiği gibi bir yanlış algıya sevk etme etkisi de göz ardı edilmemelidir.

- 1980'li yıllara kadar ülkeler için *toplumsal kalkınmayı* öngören niteliğe bağlı iktisadi hedefler amaç edinilirken, 1980'lerden itibaren niceliği ön plana çıkaran *iktisadi büyümenin* kalkınma hedefini ikame ettiği görülmektedir.
- Artık hükümetler için, toplumun hayat standardının yükselişini öngören, diğer bir ifade ile ortaya çıkan artı değerın milletçe paylaşımını amaç edinen *iktisadi kalkınma* yerine, sadece gelir artışını amaçlayıp, ortaya çıkan gelirin topluma yansımısıyla ilgilenmeyip, bir anlamda tekelleşmesine göz yuman *iktisadi büyüme* hedefi, son yılların temel iktisadi amacı olmuştur.

- Bütün bu başarı kriterlerini hedef alan hiçbir ülkenin, sahip olduğu borçlarını tüketip dışarı karşılıksız reel gelir aktarma kısılcısından kendisini kurtarması mümkün olmadığı gibi, iktisadi kalkınma yerine, büyüme amaç edinildikçe de kısmi gelir artışı olsa da toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi olası gözükmemektedir.
- Çünkü bu ölçütlerde borçtan kurtulma gibi bir amaç yerine, sürekli borçla yaşayabilmek iktisadi bir başarı(!) olarak hükümetlere ve toplumlara sunulmaktadır.

MÜLK SATIP MAL ALMAK MI, MAL SATIP MÜLK ALMAK MI?

- *Gelişmekte olan ülkeler mülk satıp mal alırken, gelişmiş ülkeler ise tam aksi yönde mal satıp mülk almaktadırlar.*
- Mal; üreten için, kalkınma ve zenginleşme, tüketici için ise tükenme özelliği olan iktisadi bir değer olmasına karşılık, mülk; satıcı için tükenme, alıcı için ise sürekli çoğalma ve güçlenme sağlayan ekonomik bir değerdir.
- Dolayısıyla mülk satıp mal alan, sürekli kaybederken, mal satıp mülk alan ise devamlı kazanmaktadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler, en azından varlıklarını devam ettirebilmeleri için daha az tüketme pahasına, mevcut sabit değerlerini korumak zorundadırlar.

DENGELİ BİR DIŞ EKONOMİ POLİTİKASI

- Ekonomi teorilerin en fazla tartışma konusu yaptığı alanlardan ilki, kamunun iktisadi hayattaki rolü ne olacak sorusu üzerine yoğunlaşırken, ikincisi ise dış dünya ile olan ilişkiler hangi ölçüde ve esaslara göre gerçekleştirilecek sorusu üzerinde yoğunlaşmaktadır.
- Burada, **otarşı** olarak adlandırılan, dışarıyla olan iktisadi faaliyetleri olabildiğince sınırlandırmayı öngören anlayış ile Neo Liberal politikaları temel edinen, her alanda dışarıyla olan ilişkilere tam serbestlik getirmeyi savanan iki uç görüşten söz etmek mümkündür.

- İktisadi alanda dışa açıklık nasıl ki bir zorunluluk ise bu *açık kapı politikasının* kontrol edilebilir ve seçici olması da bir o kadar zaruridir.
- Bu çerçevede devletin ekonomik yapısı, dış olumsuzluklara karşı kapalı ve koruyucu, ihtiyaç halinde ise kontrollü bir şekilde dışa açılabilen bir özellik sergilenmelidir.
- Bu bağlamda kamunun dış ekonomi politikasının iki önemli parametresinden söz edilebilir. İlki karşılıklı ve dengeli çıkar ilişkisi, diğeri de mütekabiliyet/karşılıklılık esası.
- Bu noktada, gelişmişlik farkı olan ülkeler arasında kurulacak olan eşitliğe dayalı politikaların adil olmayacağı, gelişmişler adına menfaat sağlayacağı gerçeğini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

UYGULANABİLİR KALKINMA POLİTİKALARINDAN BAŞARI ÖRNEKLERİ

- IMF, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankası'nın bütün Küreye yaymak istedikleri liberal politikaların, sürekli kriz üreterek her seferinde sermayenin tekelleşmesine katkı sağladığı, inkârı oldukça zor olan bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır.
- Çünkü sürekli IMF'nin öngördüğü politikaları ısrarla uygulamaktan kaçınmayan gelişmekte olan ülkelerin hiçbirisinin ekonomik istikrarı kalıcı olarak yakaladığını söyleyebilmek mümkün değildir.
- Bu da söz konusu politikaların sürekli tartışılır olmasını ve alternatif politika arayışlarını kaçınılmaz kılmaktadır.

- IMF başta olmak üzere, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankası'nın ısrarla savunduğu politikaların temel taşlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Malların önündeki her türlü engelin kaldırılması, sermayenin serbest dolaşımına imkân verilmesi, kamu müdahalelerinin kaldırılması, kamunun iktisadi faaliyetlerinin daraltılması/engellenmesi, kamu harcamalarının kısılarak, sıkı para ve maliye politikası uygulanması, özelleştirmelerin hızla gerçekleştirilmesi, her türlü ihalelere dış katılımın sağlanması, gayrimenkul satışlarının dışarı açık hale gelmesi, yabancı parayla ülkede her türlü işlemin yapılmasına imkân verilmesi, döviz kurunun serbestleştirilmesi, vb.

- Bu politikaları uygulayan azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kendi iktisadi kalkınmasını gerçekleştirmesi oldukça imkânsız gözükmektedir.
- Çünkü her alanda dışa kontrolsüz bir şekilde açık olmayı gerektiren bu politikalara gelişmekte olan bir ülkenin kendi iktisadi varlığı ile karşı koyabilmesi ihtimal dâhilinde değildir.
- Ancak sadece, kendi iktisadi değerleri ile ekonomik kalkınmasını sağlamaya çalışan gelişmekte olan ülkelerin, daha akılcı ve dengeli politikaları hayata geçirerek ekonomik yapılarını daha güçlü ve istikrarlı bir yapıya kavuşturabildikleri görülmektedir.

- Söz konusu politikalara mesafeli duran ve “Asya Kaplanları” olarak bilinen, Japonya, Güney Kore, Tayvan, Singapur, Tayland, Malezya ve Tayvan’ın göstermiş oldukları iktisadi başarıyı ayrıca ele almakta yarar bulunmaktadır.
- Benzer şekilde son dönemde IMF politikalarından kendilerini uzaklaştıran Arjantin, Brezilya ve Meksika gibi ülkelerin de elde etmiş oldukları başarıları görmezlikten gelmek mümkün değildir.
- İktisadi kalkınma konusunda kayda değer başarılar elde eden söz konusu ülkelerin uyguladığı genel iktisat politikaların, yukarıda IMF tarafından önerilen uygulamalardan önemli ölçüde ayrıştığı göze çarpmaktadır.

- Örneğin ilgili ülkelerin, temelde verginin tabana yayılması, mülkiyet haklarının korunması, kamu harcamalarının; eğitim, sağlık ve alt yapı gibi alanlarla sınırlı kalmasını öngören IMF'nin liberal politikalarına nispeten uygun davrandıkları göze çarpmaktadır.
- Ancak aynı ülkelerin, yine liberal taraflarca kuvvetle savunulan; özelleştirme, yabancı yatırımlara tam serbestîsi, mali liberalizm ve devlet müdahalelerinin kaldırılması konularına çok daha mesafeli durdukları görülmektedir.

- Bu konuda Asya Krizi sonrası Malezya'nın politikalarına yakından bakmakta fayda var. Mesela kriz esnasında IMF reçetelerine kulak tıkayan Malezya, para politikasını serbestleştirmek yerine, para ve sermaye piyasalarına getirdiği sıkı denetim ve düzenlemelerle uluslararası finans merkezlerinin şimşeklerini üzerine çekmişti.
- Malezya bütün bunları yaparken, köklü reformlar karşılığında IMF'nin teklif ettiği çok büyük kredileri de reddetme cesaretini gsterebilmişti. Ve neticede Malezya, bu uygulamalarla Asya krizinin yıkıcı etkilerini en az zararla ve en kolay atlatan ülke olmuştur.

